

**ANA RAHMİNE DÖNME ARZUSU OLARAK ÖLÜM İTKİSİ: SINEMADA
“İNTİHAR” OLGUSUNA İLİŞKİN BİR OKUMA**

Semra KOTAN*

Öz

Sinema, bireyin ve toplumsalın bilinçdışı alanla olan ilişkisinde önemli bir temsil pratiğidir. Bireyin duygu, düşünce ve edimlerini anlamada, anlamlandırma derinlikli bir bakış açısı sunan psikanaliz bu yönüyle sinemanın faydalandığı alanlardan biridir. Bu bağlamda çalışmanın amacı kişiyi intihara götüren ölüm tepisinin psikanalizdeki ana rahmine dönme arzusu ile olan bağına ortaya koymaktır. Çalışmada Peter Weir'in Ölü Ozanlar Derneği (1989) filmi üzerine hermenötik (yorum bilimsel) bir inceleme ortaya koyulmuştur. Bu yöntemle ana rahmine vurgu yapılarak, “ana rahmi” imgesinin intihar davranışıyla olan ilişkisi psikanalitik süreçlerle değerlendirilmiştir. En genel tanımıyla “Metin yorum sorunu” olarak kavramsallaştırılan bu yöntemle filmin açık ve maskeli anlamları açıklanarak yorumlanmıştır. Diğer taraftan psikanalizde ana rahminin Lacan, Freud, Jung özelinde nasıl ele alındığı ve ölüm itkisi ile olan bağı sorgulanmaya çalışılmıştır. Burada arzu nesnelere merkezi konumundaki ana rahmi bebek için huzur ve mutluluğun olduğu imgesel evrendir. İmgesel dünyasında anneyle bir ve tek olan, anne tarafından doğal bir biçimde her ihtiyacı karşılanan bebeğin haz odaklı varlığı özne haline gelebilmesi için kültürel düzene geçmesiyle birlikte çatışmalı bir hal alır. Çünkü toplumsal yapı; yasalar, normlar, ideoloji ve politikayla bireyi sosyalleşme sürecine dahil ederken aynı zamanda onu belli sınırlar içerisine hapsedmektedir. Bireyin yaşamının her anında içerisinde taşıdığı bu gerilimi zararsız bir biçimde sağaltma çabası ise intihar olgusuyla ilişkilendirilmektedir. Büyük ötekinin simgesel boyutta değerlendirildiği çalışmada baba, anne-çocuk birliğini bozan düzenin adıdır. Birey, id kaynaklı arzularını yerine getirmede ve tatmine ulaşmada kültürel düzenin kurallarıyla yüzleşmek zorundadır. Bu durumda belli çelişkileri içerisinde barındıran birey için saldırganlık davranışı ego yardımıyla kendi benliğine dönmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Ana rahmi imgesi, İmgesel evren, Kültürel düzen, İntihar.

**THE DEATH IMPULSE AS A DESİRE TO RETURN TO THE MOTHER'S WOMB: A READING
ON THE PHENOMENON OF "SUİCİDE" IN THE CİNEMA**

Abstract

Cinema is an important practice of representation in the relationship of the individual and the social with the unconscious field. Psychoanalysis, which offers a deep perspective in understanding and making sense of the individual's feelings, thoughts and actions, is one of the fields that cinema benefits from with this aspect. In this context, the aim of the study is to reveal the connection between the death impulse, which leads to suicide, and the desire to return to the mother's womb in psychoanalysis. In the study, a hermeneutic analysis of Peter Weir's Dead Poets Society (1989) was presented. With this method, the relationship between the "womb" image and suicidal behavior was evaluated with psychoanalytic processes, emphasizing the mother's womb. With this method, which is conceptualized as the "text interpretation problem" in its most general definition, the explicit and masked meanings of the film are explained and interpreted. On the other hand, it has been tried to question how the mother's womb is handled in terms of Lacan, Freud, Jung and its connection with the death drive in psychoanalysis. Here, the mother's womb, which is the center of the objects of desire, is the imaginary universe where there is peace and happiness for the baby. The pleasure-oriented existence of the baby, who is one and only with the mother in his imaginary world, whose every need is met naturally by the mother, becomes conflicted with the transition to the cultural order in order to become a subject. Because the social structure; laws, norms, ideology and politics involve the individual in the socialization process, while at the same time imprisoning him within certain limits. The effort to heal this tension that the individual carries in every moment of his life in a harmless way is associated with the phenomenon of suicide. In the study, in which the big other is evaluated in the symbolic dimension, the father is the name of the order that disrupts the mother-child union. The individual has

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo-Televizyon ve Sinema Bölümü, semra.kotan@atauni.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1583-3772>

to face the rules of the cultural order in order to fulfill his id-based desires and achieve satisfaction. In this case, for the individual who has certain contradictions, the aggressive behavior returns to his own self with the help of ego

Keywords: *Cinema, Womb image, Imaginary universe, Cultural order, Suicide*

1. Giriş

Biyolojik anlamda anne olmaya yetkin ve yeterli olan kadın, bireyin cenin olarak anne karnına düştüğü ilk andan başlayarak bütün bir yaşam biçiminin şekillenmesinde öncü bir konumdadır. Anne karnında bütün ihtiyaçlarının doğal biçimde giderildiği bebeğin anne ile olan ilk ilişkisi bu bağlamda rahimde başlamaktadır. Rahim korunaklı, huzurlu ve dış dünyadan yalıtılmış haliyle bebeğin kendisini en güvende hissettiği ve anneye en yakın, hatta onunla tek vücut olduğu evrendir. Doğumla birlikte bebeğin imgesel evrende anne ile olan birlikteliği annenin bebeği emzirme süreciyle devam etmektedir. Bu süreçte bebek annenin bir uzvu gibi bütün fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarını anneden gelen geri bildirimlerle karşılarken, anneyi de haz ve arzu nesnesi olarak algılamaktadır. Bebeğin cinsel eğilimlerinin daha ön planda olduğu bu evre Lacan'ın imgesel evrenini temsil etmektedir. Anneye olan bağlılığını libidinal enerjisi üzerinden konumlandırılan bebek için ise baba ötekidir. Yani anne-bebek bütünlüğünü bozma tehdidi olan baba burada Lacan'ın sembolik düzen dediği kültürel ve toplumsal alana vurgu yapmaktadır. Bu alan ise yasalarla, normlarla, siyaset ve ideolojiyle ilişkiliyken bireyi kısıtlayan, engelleyen sınırlarla tanımlanmaktadır. Ayna evresiyle anneden kopan ve emme davranışını terk eden bebek bu zorunlu sürece içdiş edilme korkusuyla girmektedir. Annenin, bebeğin doymasını sağlayan anne memesinin ve anne ilgisinin bebeğe göre yavaş yavaş azalarak yok olduğu bu dönem ise bireyin ilksel kayıpları olarak değerlendirilmektedir. İlerleyen yaşantısında ise birey içerisinde her zaman eksikliğini duyduğu bu imgelere dönme arzusu barındırmaktadır.

İntihar, ilksel nesnelere eksikliğine duyulan özlem olarak annenin odakta olduğu imgesel evrene dönme itkisidir. Bireyin sevdiği bir şeyi kaybettiğinde duyduğu yokluk hissi, Freud'daki id ve ego çatışmasıyla ilişkilendirilmektedir. Bilinçdışı alan olan id, kişinin dürtüsel istek ve davranışlarının, korku ya da kaygılarının, saldırganlıklarının olduğu kişilik bölmesidir. Dolayısıyla birey, bu bölümdeki haz (ilkel) kaynaklı enerjinin boşaltılmasına ihtiyaç duymaktadır. Bu saldırganlık davranışını dış dünyaya yansıtmadan zararsızca sağaltma görevini yerine getiren kişilik bölmesi ise egodur. Egonun dengeleyici yönüyle bireyin saldırganlığı kendi benliğine yönlendirilmektedir. Çalışmanın amacı intihar olgusunun bireyin eksik bırakıldığı ilksel arzu nesnelere dönme çabası olarak okunduğu Ölü Ozanlar Derneği (Peter Weir,1989) filminin hermenötik (yorum bilimsel) yöntemle analizini yapmaktır. Nitel verilerin bir yorumlanma biçimi olan hermenötik yöntem, sanatçı ve eseri yorumlayan arasındaki ilişkiye dayanmaktadır. Sanatçı burada anlamı üretip eser olarak yorumcuya sunarken, yorumcudan beklenen ise eserle karşılaştığı andan itibaren onda maskeli ya da açık olarak kodlanmış mesajları anlamlandırmaktır (Gadamer,1976). Nitel veri analizi tekniği olan bu yöntemde yorumcunun deneyimleri ve birikimleri süreci etkileyen ve yönlendiren temel dinamiklerdendir. Bu bağlamda amaçsal örneklem tekniğiyle seçilmiş olan film, psikanalitik alt mesajların incelikli olarak işlendiği ve çalışma kapsamında psikanalitik okumayı imkanı kılan kavramları içeren anlatı yapısı ile anlamlı bir örnektir. Filmdeki olay örgüsü, karakterler, karakter ilişkileri ve diyaloglar üzerinden imgesel evre, sembolik düzen, bilinçdışı alan, id, ego, ayna metaforu, oedipus kompleksi, içdiş edilme, gölge arketipi, ana rahmi kavramlarıyla yapılan analizle elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Karakteri filmde intihara sürükleyen süreç, Neil'in oyuncu olmak istemesi ve büyük öteki olarak tanımlanan babası ya da kültürel düzen tarafından baskılanması ve sınırlandırılmasıyla başlamaktadır. Sembolik evrede kendisinden özneliğini inşa etmesini bekleyen düzen içerisinde mutsuzluk ve gerilimini film boyunca gözlemlediğimiz Neil, yasalara tabi kılınmaya çalışılmaktadır. Ancak tiyatrodan ve oyunculuktan mahrum bırakılmaya çalışılan karakter için bu yokluk, ilksel arzu imgelerinin yokluğudur. Dolayısıyla

ana rahminin arzu nesneleriyle dolu, güvenli, huzurlu ve kişiyi mutlu kılan yanı Neil karakteri için aslında sonun bir başlangıcı olarak değerlendirilmektedir.

2. Psikanalizde Ana Rahmi İmgesi

Kadının biyolojik yetkinliği ile anlam kazanan annelik, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olmakla birlikte birçok disiplin tarafından farklı perspektiflerle incelenmiştir. Bir toplumun, kültürün inşa edilmesinde aile içindeki konumuyla başat bir role sahip olan kadın, çocuk yetiştirme konusunda annelik vasfıyla ayrıcalıklı sayılır. Annenin kişinin psikososyal gelişim sürecindeki etkinliği, o bireyin gelecek yaşantılarını şekillendiren önemli bir faktördür. Erken çocukluk döneminde bireyin anne ile olan ilişkisinden edindiği deneyimler sonraki yaşantısında çevresindeki canlı veya cansız tüm varlıklarla olan münasebetini şekillendirmektedir. Bu yönüyle insan yaşamının her aşamasında silinmeyecek izler bırakan anne, imge olarak psikanalizde farklı teorisyenlerce ele alınmıştır ve çoğunlukla anne-çocuk ilişkisi odağında değerlendirilmiştir. Freud'un temelini attığı psikanalizde, anne olgusu "Oedipus kompleksi" ve "iğdiş edilme" kavramlarıyla ilişkili biçimde ele alınırken JacquesLacan tarafından bu kuramlar daha sistematize biçimde sunulmuştur. Bireyin psikoseksüel süreçlerinin kökenini oluşturan Oidipal ve Elektra kompleks libido kaynağının çocuğun erojen bölgelerinde yoğunlaştığı 3-6 yaş arasında yani fallik dönemde ortaya çıkar (Freud, 1905). Çocuklar bu aşamada karşı cins ebeveynlerine karşı yoğun biçimde açıklanamaz bir ilgi duyarken, aynı cinsten ebeveynlerine ise düşmanlık beslerler. Bu dönemde erkek çocuklarında Oidipal kompleksinin kız çocuklarında ise elektra kompleksinin görüldüğü belirtilir. Freud'un kullandığı Oidipal kompleksinin adı, babası olduğunu bilmeden onu öldürdüğü ve annesiyle evlendiği için tanrılar tarafından lanetlenen bir Atina kralı olan antik Yunan efsanesi Oedipus'tan gelir.

Çocuğun fallik evrede anneye duyduğu bağıllık çocuk tarafından annenin ilk arzu nesnesi olarak kabul edilmesiyle açıklanabilir. İlk olarak anne rahminde varlığını sürdüren, bütün fiziksel ve duygusal ihtiyaçları doğal bir biçimde anne tarafından karşılanan çocuk için doğum sonrası da benzer durumlar söz konusudur. Çocuğa ilk bakımı veren, onu besleyen, onu ilgiyle seven anne bu özelliklerin hepsini aynı anda kendinde barındıran olarak çocuğun ilk baştan çıkarıcısıdır. Anneye sahiplenerek babayı düşman olarak gören çocuğun bu durumu cinsel ilgilerinden kaynaklanır. Çünkü Freud'un fallik evresi çocuğun ilgi alanının kendi cinsel organına ve libidinal enerjisine yöneldiği bir dönemdir ve bu dönemde her küçük çocuk annesine cinsel olarak ilgi besler. Fallik evrenin ana çatışması olan Oedipus komplekste çocuk çok geçmeden arzularına göre hareket edemeyeceğini anlar. İğdiş edilme korkusuyla yüzleşen çocuk annesini arzu nesnesi şeklinde algılamaktan vazgeçer. İğdiş edilme karmaşası Oedipus kompleksine bağlı olarak ortaya çıkar ve iğdiş edilme kompleksi küçük çocuğun kendi cinsel benliğini keşfetmeye başlamasıyla görünürlik kazanır. Başlangıçta herkeste penis bulunduğunu sanan çocuğun belli zaman sonra herkeste kendine benzer genital yapının olmadığını fark etmesi onun için kaygı nedenidir. Çünkü erkek çocuğu için kızların penisten yoksun oluşları onların hata sonucu hadım edilmeleriyle bağlantılı bir durumdur. Bu bağlamda çocuğun erkeklik organından yoksun bırakılacağı korkusu, anneye beslenen duyguların cezası olarak yorumlanabilir. Anneye duyulan bağıllık ve sevginin babayla mücadeleyle olan ilişkisinde çocuk, babaya barındırdığı düşmanca tavrını iğdiş edilme korkusuyla ortadan kaldırır. Oedipus kompleksin çözülmeye başladığı an ise erkek çocuğun zamanla babayla özdeşleşmeye başlayarak ona karşı beslediği korku, nefret gibi hisleri sağlıklı bir biçimde boşalttığı süreçtir. Baba artık erkek çocuğu için güç, kuvvet ve otoritesiyle takdir ve taklit edilen önemli bir varlıktır.

Kız çocukları ise duygusal anlamda hayatlarının merkezlerine babalarını alırlar. Babaya duyulan hayranlık kız çocuğu için kendi genital durumundan farklı olarak babada bulunan penisin fark edilmesiyle hayal kırıklığına dönüşür. "Ne olursa olsun, anneye olan ilk bağıllık evresinin sonunda ona uygun bir penis vermediği – yani onu bir kadın olarak dünyaya getirdiği gerekçesiyle annesine duyduğu

suçlama kızın anneden uzaklaşmasına yönelik en güçlü güdü olarak ortaya çıkar.” (Freud, 1997, s.367). Bu güdü sonrası penis imrenmesi olarak ortaya çıkan duygulanımda kız çocuğu babasıyla olan ilişkisinde babanın penisine sahip olmak gibi bir gaye içerisine girer. Freud’un iğdiş edilme ve penis imrenme kastrasyonlarına daha bütüncül ve derinlikli bir bakış açısı getiren Lacan, insan psikesinde üç aşamanın varlığına dikkat çeker. İmgesel, sembolik ve gerçek evre Lacan için psikanalizin temelini oluşturur. Çünkü, imgesel düzene girip oradan sembolik düzeye ulaşmak psikanalizde üç sürecinde birbirine bağlı ve eş zamanlı ilerlemesi anlamına gelir.

İmgesel düzeyde bebek henüz annesinden doğmuş, onun bakımına ve ilgisine muhtaç bir varlıktır. Annenin bu pozisyonu bebeğin biyolojik ihtiyaçlarının karşılanması noktasında anneyi haz ve tatmin nesnesi yapar. Doğumdan itibaren ilk altı aylık dönemi ifade eden imgesel evre bebek için dil öncesi dönemdir ve bebeklerin çoğunlukla istek, gereksinim ve fantezi gibi imgesel dünyasını tanımlamada kullanılan bir kavramdır. Dolayısıyla bebeğin dünyayı anlama, anlamlandırma ve yorumlama biçimi onun imgesel dünyasında yer edinmiş olan imgelerle ilişkilidir. “Otoriteyi gösteren bir imge veya kalkan bir parmağın bir imgesi olabilir, ya da bir sesin hükmeden tonu.” (Nasio, 2018, s.49.). Nasio’nun örneğinde bebekte bilinçdışı öge olarak yer alan baba imgesi vardır ve bu baba otoriter bir sesle ya da tenkit eden bir tavırla çocuğun zihninde tasarlanmıştır.

İmgesel dönemde bebeğin kendi bedenini bir bütün olarak algılayamayışı ile ilgili Lacan’da “ayna teorisi” imgesel dönemden simgesele geçiş arasındaki diyalektik süreçtir. İlk altı ay bebeğin anne ile olan ilişkisi onun emzirme edimi ve annede emmeyi sağlayan meme odağındadır. Dolayısıyla anneye bağlı, anne bedeninin bir uzantısı ve onla bir bütün olarak var olan bebek için kendi benliği darmadağın ve paramparçadır. Belirli bir noktada ise bebek gelişimsel anlamda seviye kat eder ve aynada kendini ilk kez anneden ayrı bir vücut olarak görür. Kendiliğinin ayırdına varan bebek için bu süreç şaşkınlık yaratıcıdır. Diğer taraftan çocukta kaygıya da neden olan bu durum sonrasında narsistik bir bilinçle kendi bedenine duyduğu hayranlığa dönüşür. Bebek burada aynadaki yansısına daha bağımlı hale gelerek kendini izlemekten haz duyar. Aynaya yansıyan görüntü bireyde ego oluşumuna neden olur. Yunan mitolojisinde Narkissos’un suya yansıyan görüntüsüyle karşılaştığı ve görüntüsüne hayran olduğu anla arasında bir benzerlik kurulan bu histe, çocuk hala da temel gereksinimlerinin yerine getirilmesi konusunda anneye muhtaçtır. Ancak ilk kez bir yansıtıcı vasıtasıyla bebek annenin hegemonyasından uzak kısmen özerkliğini ve denetimini ilan ettiği evrededir. (Bowie, 2007).

Lacan’ın bilinçdışı alan, dil dışı alan olarak kavramsallaştırdığı imgesel düzey bebeğin henüz konuşma yetkinliğine erişmediği bir aşamadır. Bireyin özneleşmesine doğru giden yol ise imgeselden simgesele geçişte dilsel edinim sürecini doğurur. Anneden ayrı bir beden olmanın bilincine varan bebek, artık sembolik düzene girmeye hazırdır. Burada üzerinde durulması gereken önemli bir nokta imgesel düzeyde ve ayna evresinde anneden, onun memesinden, sesinden kopuş bireyin ilksel kayıplarıdır. Bu sembollerin yokluğu ve yoksunluğu içerisinde birey ileriki yaşantısında geçmişte anneye arasında kurmuş olduğu bağa özlem duymaktadır. Eksiklik sembollerine geri dönme arzusu içerisindeki bireyde bu arzu bilinçdışı kalmak durumundadır. Çünkü arzu bütünleşilemeyen ötekiyi yani anneyi temsil eder ve birey kendi özneliğini inşa etmek için imgesel evreden çıkmak zorundadır. Lacan’da simgesel ifadesi Claude Levi-Strauss’un yapısalci yaklaşımının etkisiyle ortaya çıkmış bir kavramdır. Lacan ‘ın değiş-tokuş ve armağan kavramlarıyla ilişkilendirdiği simgesel aşama odağına sosyal yapıyı alır. Sosyal düzen içerisinde bireylerin birbirleriyle olan iletişimi ve etkileşimi, dilsel alanın bir armağanı olarak yorumlanabilir. Dil, göstergeler sistemi olarak sözcüklerin de ötesinde simgesel düzen tarafından üretilir. Burada dilin ilk ve en temel işlevi özne olan bireyin düşünmesini, anlayıp anlamlandırmasını, konuşmasını ve kendiliğinin bilincinde olmasını sağlamaktır. Lacan’a göre “özneliğin doğumu, anlamı hem yaratan hem de sınırlayan bir eşzamanlı göstergeler ve toplumsal kodlar sistemi olarak anlaşılan dile giriş ile gerçekleşir. Yerinizi tespit edip sizi “özne” haline getiren, böylece bir benlik, bir “Ben”

oluşumunu mümkün kılan Simgesel”dir (Hitchcock, 2015). Dolayısıyla öznenin varlığını kabul eden simgesel düzenin kuralları, bireyde kimlik oluşumuna ve kimliğin şekillenmesine dil sayesinde katkı sağlar. İmgesel düzenin anne ve çocuk ilişkisine dayanan yapısı simgesel alanda üçlü yapılarla karakterize edilir. Çünkü simgesel alan ötekinin etkinliğindedir.

Lacan, annenin bebekle olan ilişkisinde ana rahminin sembolik düzeydeki temsiline odaklanır. Ona göre bebek henüz doğmamışken annesinin rahminde bütün kaygı ve korkulardan uzak olarak mutlak bir mutluluk içindedir. Çünkü bütün gereksinimleri anne tarafından tamamen ve doğrudan karşılanmaktadır. Somut dünyadaki tüm uyaranlara kapalı olan bu dünya, ölümle, yoklukla eş değerdir. Tıpkı ölümün kaygı ve gerilimlerden yoksun olması gibi. Bu bağlamda kültürel yasa annenin çocukla kurduğu yakınlığı yasaklarken aynı zamanda anne rahmine dönüşü yani ölümü yasaklar (Tura, 2005). İmgesel olandaki haz ilkesinin ötesine geçen simgesel evre tam olmayış, eksiklik, yokluk, yoksunluk ve ölüm düşünceleriyle bağlantılıdır. Anne rahmi özneliğin kurulu olduğu kültürel düzenin tam karşısında yer alan en güvenilir ve korunaklı alandır. Burada kendi özneliğini kuran ve gerçekleştiren birey, etrafındaki diğer insanlarla iletişimini ve ilişkilerini sürdürebileceği bir düzenin parçası olacaktır. Dilsel alana karşılık gelen kültürel düzen, insanın özne olarak diğer nesnelere girdiği ilişkide anlam kazanır. Öznenin diğer insanlarla olan etkileşimi bu yönüyle özne için kimlik ediniminin en önemli faktörüdür. Ötekinin kurguladığı ideal olma hali, öznenin erişmek zorunda olduğu evredir. Dil aracılığıyla öznenin karşısına çıkan “İyi çocuk”, “örnek kız”, “çok başarılı oğlan” gibi saptamalar, ayna görüntülerinin ya da yansımadaki imgenin, öteki tarafından, dilsel olarak yapılandırılmasıdır. (İzmir, 2013). İmgeselden simgesel düzeye geçen ve kendini özne olarak var eden birey sembolik alanın kurallarıyla bütün bir yaşamını biçimlendirir. Deyim yerindeyse yeni yeni konuşmayı öğrenen bireyin düzen içindeki sözsöz ve eylemsel etkinliği oldukça sınırlıdır. Bu zamana kadar imgesel dönemde annenin (öteki) üzerinden kendini tanımlamaya ve var etmeye çalışmış birey artık sembolik alanın kurallarına uymak zorundadır. Eğer uyması gerektiği kuralları içselleştirir ve düzene riayet ederse birey kendi özneliğini ortaya koyabilir ve üyesi olduğu toplumun anlamlı bir parçası haline gelir. Buradan da anlaşılacağı gibi sembolik düzen siyasal, kültürel ve ideolojik kuralları içeren içerisinde yasaları, kuralları, yasak ve normları barındıran bir alandır. İmgelele dönüş çabası olarak ölüm iç güdüsü de bu noktada kültürel düzenin baş bozcusu ve düşmanıdır. Son olarak ayna öncesi dönem olarak tanımlanan gerçek evre ise kendi ve öteki ayırđına varamamış bebeğın imgesel ve simgesel düzenler ötesindeki varlık alanıdır. Gerçek, maddi dünyayı tanımlamaya ilişkin evre değıldir. Dil dışı alanı ifade eden gerçek, bütün sembolleştirmelerin karşısında olan bir konumdadır.

Freud’un psikanalitik kuramının devamı niteliği taşıyan Klein’in geliştirdiği nesne ilişkileri kuramı, yine bebeğın anne ile kurduğu ilişki üzerine odaklanılan bir başka pratiktir. Bebeğın kendisine ilk bakım veren kişi olarak anne ile olan bağı bireyin ileriki yaşantısında onun kişilik gelişimi açısından önemli paradokslar içerir. İlk nesne olan anne çocuğa ilk bakımını verirken onu emzirmektedir. Emme iç güdüsü ve emmeyi sağlayan meme imgesi Klein’e göre biyolojik bir ihtiyaç olmanın çok ötesinde haz kaynağıdır. Bebek için zevk veren ve onu memnun eden meme, minnet duygusunu ortaya çıkaran bir imgedir. Dolayısıyla emme ediminden duyulan mutluluk ve memnuniyet bebeğın cinsel doyuma ulaşmış olduğu sonucunu verir. Bu huzurlu, dingin emme eyleminin süreklilik arz eden tekrarı iyi figürlere duyulan güvenle ilgilidir. Diğer taraftan şükran karşısında haset duygusu geliştiren bebek ise zevk alma yetisini kaybeder. Ağladığında yanına gelmeyen memeyi (anneyi) ise kötü meme olarak kodlar. Dolayısıyla ilkel nesne olan anneye duyulan bu saldırgan ve yıkıcı hisler kişinin sonraki yaşantısında çevresiyle olan ilişkilerinin yönünü belirleyen cinstendir (Klein, 2011). Çocuk içgüdüsel olarak dünyayı iyi ve kötü nesne olarak ikiye böler ve böylelikle dış dünyayı (anneyi) da iyi ve kötü nesnelere bölünmüş olarak algılar. “Erotik itkiler sebebiyle "iyi" nesne olarak, yardımcı nesne olarak algıladığı anneye sevgi yatırırken "kötü" nesneye saldırganlık yatırır. Bir başka deyişle çocuğın dünyayı kesin hatlarla bölerek "iyi" ve "kötü" şeklinde algılaması kendi içgüdüsel yapılanmasından gelir” (Klein,

1952, s.24). Ölüm itkisinin ilk dönem belirtilerinden olan haset duygusu temelde kendisine muhtaç olunan memenin kirletilmesi ve yok edilmesi arzularını doğurur. İyi meme yanında iyi olan her şeyin ortadan kaldırılması ya da onlara düşmanca saldırılması da anne ile olan ilişkiyle anlamlı hale gelir (Tuna, 2018).

Anne imgesi üzerine kafa yormuş bir diğer isim ise analitik psikolojinin kurucusu Carl Gustav Jung'dır. Bilinç ve bilinçdışı kavramları üzerine eğilen Jung'a göre bilinçlenme bilinçdışı malzemeye kişilikler yükleyerek kendini ondan ayırt edebilmek ve bunun yanında onların bilinçle bağlantı kurmasına olanak tanımaktır (Jung, 2009). İnsan yaşamının temel gayesi olan insanın önce kendi etrafındaki dünyayı anlama sonra kendini o dünya üzerinde anlamlı bir yere konumlandırma ve kendini bu yolla var edebilmesi bilinçlenme sürecinin temel dinamiklerini oluşturmaktadır. Bu süreçte kendi eksiklerini, kaygı ve çatışmalarını gören birey bu bilinçle biriktirdiği bütün acılarını sağaltmaya çalışırken, sürecin başarıya ulaşması için kendini odağa alarak dünyayı yeniden üretmek ve bu yeni dünyada kendini tamamlanmış bir bütün olarak var etmek durumundadır (Saydam, 1997). Kolektif bilinçdışı kavramından hareketle kişisel olmayan ve insanın daha derinliklerindeki varlığına vurgu yapan bölümü Jung'a göre doğal bağlarla bütün insanlık için ortak olan sembolleri içerir. Bu sembollerden birisi de anne ve anne rahmidir. Anne arketipi, psikanalizde yer alan önemli yapısal öğelerdendir. Çünkü anne bebeğin fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamanın yanında onun sosyal ve psikolojik yaşantısı üzerinde oldukça etkilidir. İnsanlık tarihinin başlangıcıyla birlikte insanı ve insan eylemlerini içerisinde barındıran mitler, söylenceler, atasözleri, efsaneler, masallar vb. gibi bütün anlatılar ortak bilinçdışının ürünleridir. Anne arketipi de bu ürünlerin ana teması olarak her dönem kendine temsil alanı bulmuştur. Anne ve bebek arasındaki ilişkinin bir görünümü olarak doğuran, besleyen, büyüten anne, bereketin ve hiyerarşinin de karşılığıdır. "Toprak ana", "hanım ağa" gibi söylemler anneyle ilgili olumlu ifadelerken, annenin baştan çıkarıcı, arzu nesnesi gibi gizil yanları ise olumsuz anlamları içerisinde barındırmaktadır. Jung'a göre annenin üç temel özelliği vardır. Bu özellikler: "bakıp büyüten, besleyen iyiliği", "arzu dolu duygusallığı" ve "yeraltına özgü karanlığı"dır (Jung, 2009). Tıpkı psikoseksüel süreçlerde anne çocuk ilişkisinin farklı dönemlerde izleyen farklı özellikleri gibi anne arketipi de iyi-kötü ya da olumlu-olumsuz ikilikleri içerir. Annenin yeni doğan için ifade ettiği anlam, onun ilk bakımını veren kişi olduğuyken diğer bir anlam arzu nesnesi olarak bebeğin ilk baştan çıkarıcı olmasıdır. Yine bu özellikleriyle güzellik, iyilik ile tehlikeli olma durumlarını kendinde gördüğümüz anne doğum ve ölüm gibi temel zıt itkilerin bütünü olan varlıktır.

3. İntihar Olgusu

İnsanlık tarihi kadar eski bir olgu olan intihar psikoloji, felsefe, sosyoloji, din gibi farklı disiplinlerce incelenen oldukça derinlikli bir konudur. İnsanın içinde barındırdığı en temel iç güdü olan ölümsüzlüğe ulaşma arzusunun tam karşısında kendi iradesiyle yaşamına son verme itkisi bu yönüyle intiharın toplumsal ve psikolojik bir olgu olarak ele alınmasını gerekli kılar. İlk insandan bu yana her zaman ölümün karşısında zafer kazanma, ölümsüzlüğe ulaşma çabalarıyla dikkat çeken insan bu noktada bazı eylemler ortaya koymuştur. Mısır piramitlerinin yapılması, ölen insanların mumyalanması ya da mağara duvarlarına yazılar yazılması, ölümsüzlük iksirlerinin aranması, sinemanın icat edilmesi gibi bazı önemli olay ve durumlar insanın hayatın faniliği karşısında ortaya koyduğu ölümsüzlük çabasının birer görünümüdür. Diğer taraftan intiharda ise kişi kendi yaşamını devam ettirmeme, hayatla girmiş olduğu tüm mücadele yollarını bırakma gibi bir eylem ortaya koymaktadır. Dolayısıyla ölüm itkisi olan intihar da tıpkı yaşama arzusu gibi çabayla ve eylemle anlamlıdır. Kişinin ölümle sonuçlanacağını bile isteyerek giriştiği herhangi bir fiilin doğrudan veya dolaylı bir sonucu olan ölüm olayı intihardır (Durkheim, 2002). Yine kişinin hezeyan içerisinde bulunduğu bazı hallerde bilincini kaybedip hayatını sonlandırmak istemesi de intiharın bir başka görünümüdür. Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta her intiharın ölümle sonuçlanmayacağıdır. Eğer kişi girmiş olduğu intihar eyleminde ölmemişse

bu durum bir intihar girişimidir. İntiharın kendini ifade etmede kullanılan bir iletişim biçimi olduğunu vurgulayan Adler ise kişinin bu davranışla yakın çevresi ve akrabalarını etkileyeceğini düşündüğünü ve kaybettiği anlamları kazanmanın bir yolu olarak intiharı gördüğünü ifade eder (Adler, 1997). İster ölümlerle sonuçlansın isterse yalnızca bir girişim olarak kalsın intihar eyleminde bulunan kişi, yaşamını sonlandırmak amacıyla normal olmayan bir davranış ortaya koymaktadır. Burada bireyin, kendini yoran, ona ıstırap veren gerçeklikten uzaklaşma, kopma ve kendi inandığı gerçekliği yeniden inşa etme çabası geliştirdiğini söylemek mümkündür. Kişileri çok yönlü ve karmaşık bir eylem olan intihar girişimine iten temel nedenler de bu anlamda çeşitlilik göstermektedir. İntiharın nedenlerini kısaca şöyle sıralayabiliriz:

Dini Etkenler: Var olduğu ilk günden beri etrafında olup bitenleri anlama ve kendinin evrendeki varoluşunu anlamlandırma çabası içerisinde olan insan, inanma ihtiyacı güder. Yeme, içme, barınma, cinsellik gibi fiziksel ihtiyaçları bulunan insanın ruhsal tatmin yolu da tapınma, inanma eylemidir. İnananlar için ilahi kudretin varlığını bilmek, tanımak kişinin içerisinde bulunduğu her türlü olumsuz durumdan, bunalımdan, acı ve korkudan onu çıkaracak olan yegâne sebeptir.

Biyolojik Etkenler: Ergenlerin yaşlılara oranla daha fazla intihar eğilimine sahip olmaları, agresyon davranışının yoğunluğu ile ilişkili biyolojik bir faktördür. Yaşa, cinsiyete hatta kiloya bağlı depresif haller intihar davranışının sebepleri arasında yer alırken, kadın-erkek, genç-yaşlı ve fiziksel anlamda sağlıklı-hasta bireyler arasındaki görünüşleri (görülme sıklığı, girişimin başarılı-başarısız oluşu) de farklılık göstermektedir. Diğer taraftan genetik yatkınlık intihar eğiliminin psikiyatrik durumlardan bağımsız olarak kişilerdeki yapısal durumla ilişkilidir (Tatlılıoğlu, 2012).

Demografik Etkenler: Evli-bekar-boşanmış-eşini kaybetmiş kişilerin, eğitim düzeyi farklı olan kişilerin farklı coğrafi bölgelerde yaşayanların içerisinde buldukları şartlar yine intihar eğilimine neden olan demografik öğelerdir. Aynı paralelde bir mesleğe sahip olma-olamama ya da mesleğin kişide maddi ve manevi tatmin sağlayamayışı da bu nedenler arasında gösterilebilir.

Sosyolojik Etkenler: Bireyin kişiliğinin oluşmasında ve şekillenmesinde sosyalleşme önemli bir unsurdur. Toplumun bireyden beklentileri ve bireyin bu beklentilere karşı geliştirmiş olduğu tutum ve davranış arasındaki ilişki intihar nedenleri arasında gösterilebilir. Boşanmanın toplum tarafından kabul edilmeyişi dolayısıyla boşanmış kişilerin toplum tarafından baskılanması, kalıp değer yargılarıyla sorgulanması intihar davranışının geliştirilmesindeki sosyal faktörlere örnek verilebilir.

Psikiyatrik Hastalıklar: Psikiyatrik bozukluklar intihar davranışının önemli risk faktörlerinden birisidir. Duygu ve düşünce değişiklikleri ile kendini gösteren kişisel bozukluklar, ya da hastalıklar normal olmayan davranış biçimleriyle ilişkilidir. Alkol-madde bağımlılığı, şizofrenik ve depresif haller, yeme bozuklukları, duygu durumu bozuklukları vb. intihara teşebbüsü artıran diğer nedenlerdir.

Ekonomik Etkenler: İçinde bulunduğu maddi yetersizliklerle baş edemeyen kişilerin, ekonomik özgürlüğü olmayan bireylerin kendilerine ve ailelerine yetemeyişi onları depresif ruh hallerine sürüklemektedir. Bu durum intiharın güçlü bir belirleyicisi olarak kişilerde umutsuzluk, mutsuzluk ve ruhsal çöküntülerin bir sonucu olduğunu göstermektedir. Ayrıca ekonomik zorluklar bir yandan stresi tetiklerken diğer yandan ekonomik yetersizlikler nedeniyle ciddi sağlık problemlerine çözüm bulamayan kişilerin de intihar eğiliminde oldukları söylenebilir (Apaydın vd, 2016).

Politik Etkenler: Başta olan egemen erk tarafından baskılanan, sosyal değişiklik için zorlanan bireyler açısından yaşananlar bu süreçte onları intihar eğilimine itmektedir. Yabancılaşan ve yalnızlaşanlar için politik erkin etkinliği intihar sebeplerinden bir diğeridir.

Kültürel Etkenler: Belli bir kültürün ya da etnik kökenin üyesi olmak, gerekliliklerini de yerine getirmek anlamına gelir. “Yaşlılığın eşliğine gelmiş ya da hastalığın pençesine düşmüş erkeğin intiharı,

kocasının ölümünde kadının intiharı, başkanlarının ölümünde maiyeti ya da hizmetindeki kişilerin intiharı. İşte bütün bu durumlarda insanın kendini öldürmesi, kendinde o hakkı görmesine değil, bunun onun görevi olmasına dayanır. Bu görevi yerine getirmezse, onursuzlukla ve çoğu zaman dinsel cezalarla cezalandırılacaktır” (Durkheim, 2002, s.25). Durkheim’in sosyal bir olgu olarak gördüğü intihar eylemini gerekli kılan bahsi geçen örnekler özellikle belli bir kültüre ait olmakla ilişkili nedenlerdendir.

Medya Etkisi: Kitle iletişim araçlarının ortaya konulan içerikler özellikle özendirme ve taklit etkisiyle intihar eylemlerinin artmasının önemli bir nedenidir. Medyanın dramatik etkiyi güçlendirmede kullandığı yöntemler insanların dikkatlerini bu türden haberler üzerine çekerken, taklitle öğrenen insanın bu davranışı öğrendiği haliyle geliştirmesine sebep olmaktadır.

Psikanalitik Etkenler: İntiharı ve intihar girişimini ortaya çıkaran faktörlerden biri olan psikanaliz bilinçdışı alana odaklanmaktadır. Psikanalizin kurucusu olan Freud’un, “Yas ve Melankoli” adlı eserinde yas, sevilen bir kişi veya kaybedilen birinin yerine koyulan soyut bir kavramın kaybedilişine karşı verilen tepkilerdir (Freud, 1917). Dolayısıyla kişinin sevdiği herhangi bir şeyin kaybı onda yas duygusuna yol açar ve bu süreç haz veya libido kaynağı olan arzu nesnesinin yitimi olarak yorumlanabilir. Bebeğin imgesel düzeyden simgesel düzeye geçişi olan ayna evresi arzu nesnesinden kopuşu da temsil etmektedir. Bu kopuş, ayrılma diğer taraftan kişi için libidonun geri çekilmesi veya hazdan yoksun kalma anlamları taşır. İlk olarak anneden ve memesinden ayrılan bebek için içerisinde bulunduğu süreç bocaladığı, hüznlendiği, kaygılandığı ve şaşkınlıkla izlediği bir durumu ifade ederken zamanla bebek buna alışır ve annenin yokluğunu kabullenmeye başlar. Bu aşamada yapacağı şey ise kendisini avutacak yeni arzu nesnelere bulmaktır. Bu bağlamda düşünüldüğünde Taburoğlu’nun “yalancı emzik” benzetmesi ikame arzu nesnelere kavramını anlamak için yerinde kullanılmış bir benzetmedir. Ona göre, anneden kopuşla eksilen ve parçalanan bebek, emzik- parmak emme veya sigara içme davranışı geliştirerek (emzik, parmak, sigara gibi ikame nesnelere) kendini tamamlamaya ve bir bütün olarak yeniden var etmeye çalışır (Taburoğlu, 2013). Kişi eğer bu süreci olması gerektiği gibi sağlıklı bir biçimde sağlamlamaz ve kaybettiği arzu nesnesi ile ilişkisini sürdürmek için direnirse melankolik bir belirti ortaya çıkar. Bu durumda ise yoğun bir ilgi ve sevgi beslediği anneye ondan kopup gittiği için yöneltmediği saldırganlık duygusunu kendi benliğine yöneltir.

Saldırganlık duygusu ise Freud’da yapısal kişilik kuramlarıyla ilişkilendirilir. Davranışların temelini bilinçdışı süreçlere bağlayan Freud, kişiliği üç alt bileşene ayırmıştır. İd, ego ve süper ego olarak insanın iç çatışmasını yansıtır cinsten bileşenleri olan bu bölmeler ikircikli duyguları ifade eder. Şöyle ki, yeme, içme, cinsellik, saldırganlık gibi insanın en temel iç güdülerini temsil eden id, kişinin en ilkel yanı olan ve haz ilkesiyle işleyen enerji kaynağıdır. Ego ise idi engelleyen, dizginleyen yapıdır. Dolayısıyla ego, idin beslediği saldırganlık duygusunu kendi yıkımına sebep olması pahasına ona engel olur. İdin maddi dünyadaki nesnelere karşı beslediği düşmanca duyguları kendi içine yöneltir. Benlik algısını ortadan kaldıran bu durum kişi için ölüm itkisiyle eşdeğerdir.

Bilinçdışının ilkel parçası olan id, yasaları, normları ya da etik kuralları yok sayarken dürtülerinin hemen doyurulmasını ister. Dış dünyanın gerçekliğini görmezden gelen ve doyumun peşinden koşan id (Dimmock & Fisher, 2017) ayrıca kalıtsal olarak devralınan ve kişiliğin en karanlık yönünü de ifade eder. Jung’ın gölge arketipinde vurgu yaptığı gibi id, ruhun ve gölgenin de alt benliğidir. Yani sosyal alanda bireyin su yüzüne çıkmasını istemediği her türden ilkel davranış biçimleridir. Ego ise kişinin kendi benliği olan, dış gerçekliğin bilincinde, idin içgüdüsel isteklerine bir tehlike unsuruymuş gibi yaklaşan ve onun bu yönünü törpüleyerek, erteleyerek zararsız biçimde boşaltmasını sağlayan kısımdır. Kişi doğduğunda tek bir kişilik yapısı olan id’e sahiptir. İnsanın bencil yanı olan id yalnızca kişisel gereksinimlerini karşılama içgüdüyle hareket eder. Bu süreçte herhangi bir dışsal yasa ya da toplumsal sınır birey açısından bir engel sayılmaz. Çünkü esas amaç bir an önce tatmine

ulaşmaktır. Bebekler gördükleri ve ilgilerini çeken bir nesneyi istedikleri zaman doğrudan ona yönelirler. Dolayısıyla o nesnenin başka birine ait olması, kendisine zarar verecek olması ya da dokunulmaması gereken bir şey olması bebekler için önem arz etmez. Bilinçaltında gömülü olan id, özellikle de cinsellik ve saldırganlık temalarına odaklanmaktadır. Egonun idin isteklerini tatmin ederken içerisinde bulunulan durumun gerçeklerini dikkate alması ise benliğin ilk görevidir. Ancak burada egonun görevi idi baskılayarak davranışın ortaya çıkmasını engellemek değildir. Esas amaç idin tatmine hemen ulaşamadığındaki gerginliğini minimize etmektir (Burger, 2016). İdin temsil ettiği cinsellik dürtüsü yaşamsal, libidinal enerjiyi temsil ederken saldırganlık dürtüsünün yıkıcı etkisi ise ölümle, yok oluşla ilişkilendirilir.

Tablo 1. İntihar ya da intihar girişimine neden olan temel faktörler

Dini Nedenler	İnanç zayıflığı ve yaşam içerisinde bireyin kendi varlığını anlamlandırılmaması
Biyolojik-Genetik nedenler-Fiziksel hastalıklar	Kişilerin yaş, cinsiyet, kilo, hormonal özellikleri göre içerisinde buldukları durumlar, fiziksel anlamda iyi olmama hali
Demografik nedenler	Kişinin eğitim durumu, medeni durumu ve mesleki durumu, yaşanılan coğrafya
Sosyolojik nedenler	Toplum tarafından baskılanma, toplumsal alanda kendini gerçekleştirememe, toplumun değer yargıları
Psikanalitik nedenler	Erken dönem çocukluk deneyimleri, psikoseksüel süreçler
Psikiyatrik hastalıklar	Kişisel bozukluklar
Ekonomik nedenler	Kişinin içerisinde bulunduğu maddi yetersizlikler, işsizlik
Politik nedenler	Siyasal baskı, otoritenin yıkıcı gücü
Kültürel nedenler	Bir kültüre ait olma, etnik köken
Medya etkisi	Kişinin kitle iletişim araçlarının olumsuz içeriklerine maruz kalması

4. Araştırma Etiği

Bu çalışma ortaya koyulurken, akademik ve etik kurallara özen gösterilmiş, faydalanılan kaynaklar araştırma etiğine uygun bir biçimde kullanılmıştır.

5. Yöntem

Çalışmanın temel çıkış noktasını sinema anlatısı içerisinde verilen “intihar” davranışının temsil düzeyindeki anlamı oluştururken, bu durumun toplumun bilinçdışı süreçleriyle olan ilişkisi bir diğer sorunsaldır. Psikanalitik süreçler göz önünde bulundurulduğunda intiharın ana rahmiyle olan ilişkisinin nasıl kurulduğu bu noktada önemli bir tartışma konusudur. Ortaya konulan çalışmada anlama, anlamlandırma, yorumlama ve açıklama gibi kavramlarla anılan hermeneutik yöntem kullanılmıştır. Anlam ve yorumlama problemiyle ilgili hermeneutiğin görevi yalnızca konuşma veya yazıya dayanan bir süreç olmanın ötesindedir. İnsan deneyimlerinin yaratımı olan bütün pratiklerin içerisinde olan “anlam” farklı bir hakikat ve bilgi anlayışına okuma ve yorumlama süreciyle erişilebileceğini ifade etmektedir (Gadamer, 1976). Dilsel ifade alanı olan sinemada film evrenine ait olan metinsel, görsel ve işitsel verilerin açık ve anlaşılır kılınmasında önemli olan bu yöntem, insan davranışlarını, dürtülerini ve duygularını anlamaya yardımcı olmaktadır. Analizi yapılacak olan filmi kendi biricikliği içerisinde olay, olgu ve kişilerle anlama ve yorumlama çabası bu anlamda çalışmanın temel odak noktasıdır. Çalışmanın önemi, bir temsil alanı olan sinemanın toplumsal bilinçdışı ile olan ilişkisini ortaya koyarken diğer yandan film özelindeki psikanalitik belli kodların görünür kılınmasıdır. Lacan, Freud ve Jung’un psikanalizin temel dinamiklerini oluşturdukları kavramlar çerçevesinde yapılan analiz, Ölü Ozanlar

Derneği (Dead Poets Society) filmi özelinde görünenin ötesinde maskelenmiş anlatıların ortaya çıkarılmasında anlamlı bir deneyim sunmaktadır.

6. Evren ve Örneklem

Çözümlemenin evrenini Hollywood sineması içerisinde yer alan “intihar” konulu filmler oluşturmaktadır. Ancak evrenin büyük oluşu, uygulamadaki zorluğu dolayısıyla onu temsil eden bir örneklem seçimini gerekli kılmıştır. Bu bağlamda örneklem ise sinema literatürü, dergileri taranarak amaçlı örneklem tekniği ile belirlenmiş olan 1989 yapımı “Ölü Ozanlar Derneği” filmidir.

7. Filmin Künyesi ve Konusu

Yönetmen: Peter Weir

Oyuncular: Robin Williams (John Keating), Ethan Hawke (Todd Anderson), Robert Sean Leonard (Neil Perry), Josh Charles (Knox Overstreet), Gale Hansen (Charlie Dalton), Dylan Kussman (Richard Cameron), Allelon Ruggiero (Steven Meeks), Kurtwood Smith (Mr. Perry), Norman Lloyd (Mr. Nolan), Leon Pownall (Mr. McAllister), James Waterson (Gerard Pitts)

Senaryo: Tom Schulman

Müzik: Maurice Jarre

Yapımcı: Paul Junger Witt, Tony Thomas

Yapım: 1989, ABD

Türü: Drama

Süre: 128 dk

Gösterim Tarihi: 1989 (Kanada, ABD, Fransa ve Birleşik Krallık), 1990 (Türkiye)

Orijinal Dil: İngilizce

Imdb Puanı: 8.1 (IMDB, Erişim Tarihi: 2022)

Ölü Ozanlar Derneği (Dead Poets Society) Peter Weir tarafından yönetilmiş 1989 yapımı bir Amerikan filmidir. Welton Akademisi, öğrencileri üniversiteye hazırlayan oldukça prestijli bir Hristiyan yatılı hazırlık okuludur. Çoğunluğu ailelerinin baskıları sonucu bu okula gelen öğrenciler ciddi disiplin uygulamalarıyla yönetilmektedirler. Okulda farklı yaş gruplarındaki erkek çocuklar eğitim görmektedir. Okulun müdürüne göre okulun elde etmiş olduğu başarının sebebi belli prensiplere bağlılıktır. Gelenek, onur, disiplin ve mükemmeliyet bu kurallardan bazılarıdır. Dolayısıyla baskıcı ve sıkıcı yöntemlerle yönetilen okulda öğrencilere kendi ilgi alanlarıyla ilgili çok fazla seçenek sunulmamaktadır. Zamanında kendisi de bu okuldan mezun olan edebiyat öğretmeni Bay Keating’in okula gelmesi ise öğrencilerin kendilerini keşfetmeleri noktasında önemli bir kırılmadır. Filmde Bay Keating’in sürekli tekrarladığı “carpediem” mottosu, “yaşadığın günü kavra” anlamına gelirken filmin üzerine kurulu olduğu esas mesajı da oluşturmaktadır. Yalnızca ders çalışarak iyi birer meslek sahibi olmanın bir öğrencinin hayatının tek ve yegâne amacı olmaması gerektiğine vurgu yapan Bay Keating, her fırsatta öğrencilere hayatı istedikleri gibi yaşamaları gerektiğine de dikkat çekmektedir.

Kendine özgü öğretme yöntemleriyle diğer eğitimcilerden ayrılan Bay Keating kullandığı yöntemleri ve öğrencilerine sunduğu özgürlük alanlarıyla kısa sürede onların ilgisini çekmeyi başarmıştır. Öğrencilerin Bay Keating’i çağırdıkları adıyla “Kaptan”, çocukların zihinlerinde yeni ufuklar açmanın çeşitli yollarını denemektedir. Öğrencilerin edebiyata, sanata olan eğilimlerini ortaya çıkarmak amacıyla derslerde birçok ünlü isimden yapıtlar okuyan ve onların da okumasına imkân veren Bay Keating öğrencilerin iç dünyalarına dokunur ve onların üzerinde derin etkiler yaratır. Oyuncu olmak

isteyen, bu konuda yeteneği olan ancak babası tarafından dirençle karşılanan ve babasının tıp okumasını istediği Neil karakterinin intiharından ise Bay Keating sorumlu tutulur. Bu yüzden okuldan uzaklaştırılmak istenir. Ancak Bay Keating'in her birinin hayatına ayrı ayrı dokunduğu öğrencileri bu duruma engel olmaya çalışır.

7.1. Simgesel Düzendeki Büyük Ötekinin Baskısıyla Ana Rahmine Dönüş: Perry Neil'in İntiharı

Filmde katı kuralları, ciddi ve disiplinli yaklaşımı ile Walton Akademisi, Lacan'ın simgesel düzenini temsil etmektedir. Okulun içinde başta müdür olmak üzere bütün öğretmenler, yasa koyucu, uygulayıcı ve yargılayıcıları olarak büyük ötekilerdir. Filmin başlangıç sahnesinde müdürün okulun prensiplerini katı ve baskılayıcı bir ses tonuyla aktardığı anlar, yasaların birey üzerindeki otoritesini ve tahakkümünü veren kodlar içermektedir. Farklı yaş grubundan erkek çocuklarının aileleriyle vedalaştıkları sahnede küçüklerin annelerine sarılıp ağlayarak ayrılmak istemediği anlar dikkat çekmektedir. İmgesel düzenden (ayna evresiyle) henüz kopmuş erkek çocuklarının simgesel alana geçmeye hazırlandıkları bu süreç, çocuklar için kaygı verici bir hisse eşlik etmektedir. “Dik duracaksın, sakın unutma”, “Seni seviyorum bir tanem. Uslu dur ve derslerine çalış” diyen annelerin bu ifadeleri anneden ayrılma gerilimi yaşayan çocukların ruh halini iyileştirmede bir uyarı niteliğindedir. Diğer taraftan genç öğrencilerin birer özne olarak benlik algılarını kurabildiklerine inandıkları simgesel evren ise onlar için o kadar da korkutucu değildir. Çünkü gençlerin kültürel düzende aşına oldukları bir ortam ve iletişimde oldukları önceki seneden bir arkadaş grupları vardır. Devam eden sahnede Neil'in babası oğlunu sene boyunca hiçbir etkinliğe katılmaması konusunda sert bir dille ikaz ederken kamera kadrajına girmektedir. Çocuğun simgesel düzene geçişi doğal alandan kopuşu olarak nitelendirilirken, kültürel düzen disiplini ve belli kurallara uymayı gerekli kılmaktadır. Filmde kural koyucu olana baba simgesel düzenin büyük ötekilerinden bir diğeridir. Babasının “Tıp fakültesini bitirdikten sonra canın ne isterse yaparsın, bunun annen için ne kadar önemli olduğunu biliyorsun” sözleri Lacan'da anne-çocuk birlikteliğini tehlikeye sokacak olan öteki (baba) figürünün söylemlerindedir. Dolayısıyla çocuk için arzu nesnesi olan anneden koparılmaya tehdidi onun simgesel alana mecbur bırakılması anlamına gelmektedir. Şiire ve tiyatroya olan merak ve ilgisine rağmen Neil, babasına karşı çıkmaktan çekinmektedir.

Bay Keating'in filmin birçok sahnesinde işittiğimiz “carpediem” sloganından hareketle “İnsan ırkının içinde coşkuları vardır. Şiir, aşk, sevgi...” tarzındaki ifadeleri insanın bilinçdışı merkeziyle bağlantılı haz odaklı duygularını vurgularken bu duyguların imgesel evrenle olan ilişkisini tanımlamaktadır. Diğer taraftan yemek sırasında Bay Keating'e kullanmış olduğu öğrenme metotlarının oldukça farklı olduğunu söyleyen bir öğretmenin “İnsanlar sadece hayallerinde özgürdür” şeklinde karşı çıkışı, işleyişi bakımından kültürel düzenin; hayalleri, düşleri öteleyen yanına dikkat çekerken gerçekleri, kural ve normları ise önceleyen özelliğini vurgulamaktadır. Filmin bir başka sahnesinde Neil ve beraberindeki arkadaşları okulun kütüphane arşivinden Bay Keating'in mezun olduğu yıla ait yıllığı bulurlar. Bay Keating ile ilgili kısmı okurken “Ölü Ozanlar Derneği” diye bir edebiyat kulübünün varlığına rastlarlar. Bunun anlamını soran gençlere ise Bay Keating zamanında kendinin ve arkadaşlarının bir mağara keşfettiklerini ve ara sıra oraya kaçıp gittiklerini burada birlikte coşkulu şiirler, metinler okuyarak, temsiller oynayarak ve müzik aletleri çalarak bundan keyif aldıklarını anımsayarak anlatmaktadır.

Konuşma esnasında geçen “Bilinçli yaşamak için ormana gittim” diye başlayan dizeler Bay Keating'in öğrencilerde uyandırmaya çalıştığı temel duygudur. Okulun dayattığı sınırlı dünya dışında kavranabilecek daha anlamlı bir dünyanın olduğunu keşfetmelerini sağlama konusunda ise Bay Keating'in çeşitli metotları vardır. Öğrencilerine şiirler okutarak, şiir yazmalarını isteyerek, okulun koridorunda kısa zamanlı yürüyüşler düzenleyerek, kitaplarının sayfalarını tek tek yırttırıp iç dünyalarını

açığa çıkarmalarını sağlayarak ya da empati kurmalarına olanak tanıyarak kendiliklerini bulmalarına imkân tanımaktadır. “Kendime, her şeye sürekli farklı açılardan bakmamız gerektiğini hatırlatmak için masaya çıktım” diyen Bay Keating’in önce kendinin sınıfta masaya çıkması sonra da öğrencileri buna teşvik etmesi onun eğlenceli öğretme metotlarından bir diğerine örnektir. Kültürel düzenin sınırlarının ötesine geçip kendi benlik sınırlarının farkına varmaları için rehberlik eden Bay Keating bu bağlamda öğrencilerin imgesel düzene geri dönüşlerine ve statükoya sorgulamalarına yardımcı olmaktadır. Yine Bay Keating’in okulun mezunlar köşesindeki fotoğrafları öğrencilerine göstererek onların da zamanında bir şeyler yapmak istediklerini, hayallerinin, umutlarının olduğunu söyler. Ardından ise “Hayatını olağandışı yap!” diye fısıldamaya başlamaktadır. Öğrencilerin toplumsal erk tarafından baskılanan, tek tipleştirilen duygularının açığa vurulması noktasında bu ifadeler anlamlıdır.

Gençlerin oldukça dikkatlerini çeken Ölü Ozanlar Derneği edebiyat kulübü hikâyesinin sonrasında Bay Keating’in tarif ettiği mağarayı bularak bazı geceler oraya kaçan gençler burada hayalini kurdukları şeyleri kendi benliklerini baskılamadan açığa çıkarmanın hazzını yaşarlar. Filmde karanlık olarak tasvir edilen ve çocukların dayatılan sınırlar dışında kendiliklerini keşfettikleri mağara metaforu Jung’ın gölge arketipidir. İnsanın su yüzüne çıkarmaktan hoşlanmadığı ya da yasalarla baskılanarak çıkarılmasına imkân tanınmayan yanlarını açığa çıkardıkları yer arketipte gölge alanlarıdır. Simgesel evren olan okulun karşısında imgesel düzeni anımsatan mağarada gençler haz kaynaklı davranış biçimleri geliştirmektedirler. Gençlerin babanın yasa alanı olan okuldan kaçıp özgürce gezindikleri doğa ve doğayla kurmuş oldukları doğal ilişkiyle mağaraya ulaşmaları süreci, sonraki aşamada anneyle çocuk arasındaki imgesel ilişkiye dönüşmektedir. Mağara filmde gerçek hayatın gerilimlerinden uzak ve güvenli mekân olarak ana rahmine bir gönderme niteliği taşımaktadır. Mağaraya kadın bedenine benzer bir yarıktan girişin başka bir aleme geçişle olan ilgisi yaratılış efsanelerine de konu olan mağaranın ana rahmi gibi düşünülmesinin bir sonucudur. Mitsel anlatıların dışında kutsal ve gizil bir anlamı da olan “mağara, kahramanların kişisel dönüşüm yaşadıkları, olgunlaştıkları bir mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Sihirli ve gizemli bir merkez konumunda olan mağarada kahramanlar içsel yolculuğa çıkarlar. Mağara bir sığınma yeri, aşama kaydedilen bir mekândır” (Bars, 2016). Mağaraya gidiş gelişlerle birlikte dünyaya olan farkındalıkları artan gençler, sanattan ve felsefeden beslenerek kendilerini var edebilecek ve evrendeki yerlerini anlamlandırabileceklerdir.

Mağarada Neil’in “Gelin dostlarım, yeni dünyalara açılmak için geç değil, benim amacım ufukların ötesine yelken açmak” şeklinde okuduğu pasajda geçen ifadeler hayal kurmanın ya da rüyanın bilinçdışı bir süreç gibi işlediğini ve kişi açısından bu aşamaya hayal ederek veya rüya görerek ulaşmanın daha kolay ve haz verici olduğunun altı çizilmektedir (McGowan, 2012). Yapısal kişilik kuramında Freud’un ilkel haz merkezi olarak tanımlandığı id, istenilen herhangi bir nesne, şey ya da durumun kişi tarafından herhangi bir engel dolayısıyla elde edilemediği takdirde kişi, o şeyi hayal ederek ya da onu rüyasında görmek istediği haliyle görerek tatmin sağlamaktadır. İmgesel alanda bireyin kendiliğini ortaya koyması kendisi açısından bir tamamlanmış özne olma ve benlik kazanma durumuyken simgesel düzen bundan farklı olarak yasaların birey üzerinden özne yaratma eylemine giriştiği düzenin ifadesidir. Belli akşamlar, okuldan kaçarak mağaraya gelen gençlerden bazıları orada şiir okuyarak ya da dinleyerek coşkuya kapılırken bazıları için mağara bastırılmış cinsel dürtülerinin gün yüzüne çıkarıldığı bir mekân imgesi haline dönüşmektedir. Öğrencilerden birinin elindeki çıplak kadın posterini açtığı sahnede, okulun baskılayan sınırları dışında mağaranın bireyde haz ve heyecan gibi duygulanımları ortaya çıkaran bir temsil sunduğu görülmektedir. Çıplak kadın imgesi erkek bebeği için imgesel dünyada anneyle arasındaki doğal ilişkide anlamlıdır. Burada annenin varlığının bebeğin ruhsal ve fiziksel ihtiyaçlarını doyuma ulaştırmada en önemli arzu nesnesi olduğu söylenebilir. Kültürel düzende normlarla bastırılan cinsel ilişki eksikliğinin posterdeki çıplak kadına aktarılması ve ona bakarak tatmin edilme ihtiyacı, fallik evredeki bireyin karmaşasıdır. Oedipus kompleksine denk düşen

bu anlatıda çocuktaki bastırılmış anneyle olan bağ kurma edimi ve isteği yasa koyan büyük öteki baba tarafında iğdiş edilme korkusuyla engellenmektedir.

Bireyin en temel içgüdülerinden birisi olan libido, yaşam, cinsellik ve haz arzusu olarak zevk almaya dönük bütün davranışları kapsamaktadır. Bir erkek okulunda okuyan öğrencilerin mağaraya kız arkadaş getirdikleri sahnede onlarla sohbet etmeleri bile kendileri için önemli bir haz unsurudur. Diğer taraftan içlerinden birinin âşık olduğu bir kıza duygularını açamayışındaki kilidin kırıldığı evre de mağara evresidir. Oradan elde ettiği tatminle sevdiği kıza duygularını ifade edebilecek cesareti göstermesi eksik olan öz güvenin imgesel alanda bireyi tamamlayan bir duygulanım olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. Filmin bir başka sahnesinde gençler mağara içerisinde puro içmektedirler. Puro burada arzu nesnesinin bir ikamesi olarak değerlendirilmektedir. Aynı sahnede mağarada bir genç ise trompet çalmaktadır. Edebiyatın, tiyatronun kısacası sanatın tarih boyunca egemen otoritelerce baskılanıp yasaklandığı kültürel düzenin bir uzantısı olan okulda gençleri taşkınlığa iteceği düşünülen her şeyin yok sayıldığı anlamının çıkarılabileceği bu örnekler bastırılmış olan dürtüleri açığa çıkarma hevesi biçiminde açıklanabilir. Anne-bebek ilişkisinde annenin memesi etrafında kurulu olan imgesel dünya, babanın adı aracılığıyla sekteye uğrar. Ayna evresiyle anneden ayrılan ve kendi benliğinin farkına varan çocuk içinse anne eksikliğini gidermede bazı ikame nesnelere önemli olmaya başlar. Özellikle oral döneme de vurgu yapan bu durum filmde ağız yoluyla tatmini sağlayan anne memesi dışında ancak onunla aynı işleve sahip olan puro ve trompettir. Okulda sigara içilmesine izin verilmemesi de yine büyük öteki, yasa, norm, okul müdürü, baba şeklindeki simgesel evrenin temsilcileri olarak karşımıza çıkan gösterenlerin otoriteleriyle ilişkilidir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde geçiş görüngüleri ya da ikame nesnelere olarak kavramsallaştırılan puro ve trompet filmde ilk mülkiyetin yerini alan nesnelere. Geçiş nesnelere, “bebeğin ilk edimlerinden, ilk sahip çıktığı şeylerden biridir ve memeyi ikame eder” (Habip, 2012, s.81). Anneye yani imgelele dönüşün sembolü olan arzu nesnelere bireyin “daima tümgüçlü bir kontrol sağladığı, ihtiyaçlarına göre düzenleyip yarattığı, iç dünyasının ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş bir dünya ile dış gerçeklik, dış dünyaya uyum arasında sallanıp durmasına” (Winnicott, 2013, s.12) neden olmaktadır.

Görsel 1. İmgesel mekandaki çocukların ikame arzu nesnelereyle (gösterge) olan ilişkileri

(<https://www.soylentidergi.com/olu-ozanlar-dernege-ve-ani-yasayabilme-sanati>)

İnsanın doğada varoluşu sebebini anlaması için sanatın eğitici ve sağaltıcı yönü, filmde her bir karakterin kendi yapmak istedikleri ve becerileriyle görünür kılınmaktadır. Filmde birçok derste şiir yazmayı ve okumayı reddeden öğrencinin içinde böyle bir yeteneğin varlığına inanan Bay Keating’in başvurduğu yöntemle bunu açığa çıkarması oldukça anlamlıdır. Toplumsal düzende kendi varlığında bulunan imge eksikliğini şiir okumayı ve yazmayı reddederek baskılayan öğrenci son kertede gözleri kapalı biçimde kendinden geçmişçesine doğaçlama bir dize okuyarak imgelele dönüş yapmakta ve kendini tatmine ulaştırmaktadır. Diğer taraftan Neil’in en sevdiği ve ilgi duyduğu alan olan tiyatro ile

ilgili “Hayatımda ilk kez ne yapmak istediğimi biliyorum. Ve ilk kez babam istese de istemese de kendi istediğimi yapacağım” ifadeleri onun imgesele dönüş çabası olarak yorumlanabilir. Yakın zamanda oynanacak bir temsilde görev almak için seçmelere katılan Neil, babasının buna rıza göstermeyeceğini bildiği için okul adına bir izin mektubu yazar. Seçmeleri kazanan Neil etkinliğe katılır ve oyunun başrolü olmaya hak kazanır. Temsilden bir gün önce durumu fark eden babası temsile katılmaması için Neil’e baskı yapar. “...Sebebi ne olursa olsun hayatını mahvetmene seyirci kalmayacağız” ifadelerini oğlu için kullanan baba simgesel düzenin emredici ve itaati gerektirici yasalarının uygulayıcısı olarak değerlendirilmektedir. Ancak Neil, bu baskıya rağmen oyuna çıkmayı bir şekilde başarır.

Oyunun ardından evlerine dönen baba-oğul arasında geçen konuşma sahnesinde babası Neil’e oyunculuğundan vazgeçmesi ve başka bir şehirde askeri okula gitmesi için son sözü söyler. Bu sözler Neil için bir tür cezalandırmadır. Sembolik düzende özneleşme uğruna kendi parçalanmışlığı ile baş başa kalan Neil’in yaşadığı trajedi bu sahnede ortaya çıkar. Bunu istemediğini dahi dile getiremeyen Neil, bir yanda yasanın, tahakküm edici etkisi diğer yanda ise yarım kalmış hevesleri ile gerilimi iliklerine kadar hisseder. Neil’in, bu sahnede içerisinde bulunduğu ıstırap ilksel arzu nesnelere eksikliğinden kaynaklı bir duygudur. Bu eksikliği gidermek için dil öncesi alana dönüşle yaşanacak olan haz, Neil’in silahla kendini vurmasıyla mümkün hale gelmiş olur.¹ Filmin başından beri Bay Keating’in “kendiniz olun” mesajı Neil’in intiharı ile karşılığını bulmuştur. Neil’in intiharı arkadaşlarını oldukça etkilemiştir. Filmin son sahnelerinde Neil’in yakın arkadaşı Todd’un karda yürürken bir anda ağlamaya başlayarak “O intihar etmiş olamaz! Bu olamaz! Babası yüzünden, yoksa bizi bırakmazdı. Bunu babası yaptı! Onu babası öldürdü!” haykırışı ana rahmine dönme arzusu olarak nitelendirilen intihar davranışının nedenini ıstırapın merkezi olan simgesel düzene ve büyük öteki “baba”ya bağlamaktadır. Filmin en başından beri öğretim yöntemlerini garipseyen okul yönetiminin ve Neil’in babasının ise işin sorumlusu olarak gördükleri kişi ise Bay Keating’dir. Neil’in intiharı ile ilişkilendirilen Bay Keating ailesinin karşı çıktığını bilmesine rağmen Neil’i tiyatroya, oyunculuğa teşvik ettiği ve ölümüne neden olduğu gerekçesiyle okuldan ayrılma zorunda bırakılır.

8. Sonuç ve Değerlendirme

Psikanalitik kuram, bireyde ve toplumsaldaki bilinçdışı durumları kendine özgü okuma biçimleriyle anlamlı hale getiren bir pratiktir. Bu çalışmada Ölü Ozanlar Derneği (Peter Weir,1989) filminin psikanalitik kavramlarla yorum bilimsel bir analizi yapılmıştır. Filmde Bay Keating’in Welton Akademisi’ne gelişi ana karakter başta olmak diğer tüm karakterler açısından değerlendirildiğinde bir dönüşüm sürecinin başlangıcıdır. Bay Keating’in gençlerin zihin dünyalarını aralamaya ve kendi benliklerini bulmaya yaptığı katkı filmde mağara metaforu üzerinden verilmiştir. Kişiliklerinin gizli kalmış yanlarını ve sembolik düzende toplumsal sistem tarafından baskılanan yönlerini açığa çıkaran mağara, anne rahminin bir göstergesidir. Gençlerin kendi benliklerini buldukları, gerilimlerini sağlıklı bir şekilde boşaltarak en yüksek doyuma ulaştıkları mağara Lacan’ın imgesel evrenine vurgu yapmaktadır. Diğer taraftan cinselliğin keşfedildiği fallik evre ise çocuğun anneyi arzu nesnesi olarak algıladığı anlamını taşımaktadır. Anne-çocuk ilişkisindeki birlikteliğin bozulduğu an ise ayna evresiyle birlikte yeniden okula dönüşle ilişkilendirilmektedir. Okul; kurallarıyla, yasaklarıyla ve içindeki otoriter hocalarıyla büyük öteki denilen evrenin bir gösterenidir. Öğrencilerin okul ile mağara arasındaki gidiş gelişleri imgesel ve simgesel evren arasında sıkışmış kalmış bireyin sancısı olarak yorumlanmaktadır. İstırap veren bu halden kurtulmak ve hazzın merkezde olduğu alana dönmek için oldukça emek veren Neil babasının engelleriyle karşılaştıkça umutsuzluğa kapılmaktadır.

¹ “Ölü Ozanlar Derneği” filminde başrol oyuncusu olarak izlediğimiz dünyaca ünlü Oscar ödüllü aktör, Robin Williams’ın (Bay Keating) 2014 yılında kendisini kemerle asarak intihar ettiği bilinmektedir.

Oedipus karmaşasında anneden ayrılması için iğdiş edilme korkusuyla tehdit edilen bebeğin babayla çatışmasını sonlandırması filmde Neil'i intihara götüren sebeplerden biri olarak değerlendirilmektedir. Neil son sahnede artık babasını ikna etmeyi bırakmıştır. Çünkü ona kendini anlatamayacağını farkındadır. İntihar ettikten sonra sınıfta Bay Keating'in eline geçen ve Neile'in yazdığı "Ormana gittim; çünkü bilinçli yaşamak istiyordum. Hayatı tatmak ve yaşamın iliğini özümsemek istiyordum, yaşam dolu olmayan her şeyi bozguna uğratmak ve ölüm geldiğinde aslında hiç yaşamamış olduğumu fark etmemek için..." satırları ise Neil için düşünülen sonun aslında bir başlangıç olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Gerçeklik olgusu içerisinde bakıldığında ana rahmindeki bebeğin ve henüz doğmuş dilsel yetileri gelişmemiş olan imgesel düzeydeki bebeğin Lacanyen anlamda deneyimleri benzerdir. Kişi, dış dünyada kendini var ettikten sonra ise simgesel alanda varlık kazanmış olmaktadır. Kişinin yaşantısı boyunca ona eşlik eden bu gerilim (imgesel-sembolik arasında yaşanan çatışma), ancak ölümle son bulmaktadır. Çünkü ölümden sonra sembolik evreye dönüş artık imkansızdır. Ana rahmi bu yönüyle güvenli, dış dünyadan uzak, korunaklı ve mutlak bir mutluluğun merkezidir.

9. Tartışma ve Öneriler

Toplumsal bir varlık olan insanın bilinçdışı durumlarına vurgu yapan psikanalitik kuram, insanı anlamada ve anlamlandırmada önemli bir disiplindir. İnsanın ortaya koyduğu davranışlar, düşünceler ve dürtülerin hangi amaçla, nasıl gerçekleştiği sorunsalından hareketle çalışmada "Ölü Ozanlar Derneği" (Peter Weir,1989) filmi, yorum bilimsel bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. İntihar davranışının ana rahmine dönme arzusu ile olan ilişkisini yansıtmaları bakımından filmin imgesel düzen, simgesel düzen, büyük öteki, gölge arketipi gibi kavramlarla okunmayı imkansız kılan önemli bir örneklem olduğu görülmektedir. Örneklemin ele alınış biçimleri açısından literatüre bakıldığında Transaksiyonel Analiz Yaklaşımı Bağlamında Bir Film Analizi: Ölü Ozanlar Derneği" (2021) ve "Ölü Ozanlar Derneği'nde Yaratıcı Öğretim Metodolojisinin Rolü" (2021) başlıklı iki ayrı çalışma dikkat çekmektedir. Diğer taraftan psikanalitik kavramların anlatsal düzeydeki temsiline ilişkin yapılan literatür taramasında intihar olgusu üzerine edebi metin çözümlenmelerine sıkça rastlanmıştır. Ancak ortaya koyulan çalışmanın kapsam ve sınırlıkları göz önünde bulundurulduğunda intihar davranışı ve ana rahmi ilişkisi üzerine yapılmış yalnızca bir edebi metin çözümlenmesi mevcuttur. Dolayısıyla sinema özelinde bu kapsamda herhangi bir çalışmanın olmayışı sinema literatürü açısından bir eksik olarak değerlendirilebilir. Bu yönüyle intihar davranışının, özne için arzulanan bir olgu olmasının "Ölü Ozanlar Derneği" filminde temsil boyutunda işlendiği bu çalışmanın literatürde özgün bir yere sahip olacağı düşünülmektedir. Sinema çalışmaları içerisinde psikolojinin insan üzerine yoğunlaşan bir alan olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda insan edimlerinin filmlerle anlaşılır kılındığı gerçeği de ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda literatüre kazandırılacak film analizleri insan davranışlarının altında yatan psikanalitik süreçlerin anlamlandırılması, izleyiciye sunulması ve onların bilgilenmelerinin sağlanması açısından önemlidir. Son olarak bu çalışmanın daha sonra yapılacak olan benzer çalışmalar için kolaylık sağlayacağı ve intihar temalı diğer filmlerin ana rahmi olgusuyla ilişkilerinin kurulup farklı yönlerden değerlendirilmelerine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

10. Kaynakça

- Adler, A. (1997). *Psikolojika* (3. baskı). (Çev. B.Çorakçı).Say.
- Apaydın, H., Özdemir, Ş., & Ünal, A. Z. (2016). İntihar girişiminde bulunan bireylerde bazı değişkenlerle intihar girişimi ilişkisi. *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(6), 7-46.<https://doi.org/10.18498/amaufd.251527>
- Bars, M. E. (2016). *Ebu ali sina anlatıları metinsel-aşkın bir okuma denemesi* (2. baskı), Salkımsöğüt.

- Bowie, M. (2007). *Lacan* (Çev. V. P. Şener). Dost.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. Kaknüs.
- Dimmock, M., & Fisher, A. (2017). *Conscience. in ethics for a-level*. 157-167. Cambridge. <https://doi.org/10.11647/OBP.0125>
- Durkheim, E. (2002). *İntihar (Toplumsal bir inceleme)*. (Çev. Özer Ozankaya). Cem.
- Freud, S. (1905). *Three essays on the theory of sexuality* (Trans. Ulrike Kistner). Verso.
- Freud, S. (1917). Mourning and melancholia. (Ed. ve Çev. J. Strachey.), The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud (14), 243-258. London, England: Hogarth Press
- Freud, S. (1997). *Kadın cinselliği. Cinsellik üzerine* (Çev. S. Budak). Öteki.
- Freud, S. (2014). *Rüyaların yorumu* (Çev. D. Muradoğlu.). Say.
- Habip, B. (2012). *Kuram ile klinik buluşma tekinsizlik, sonradanlık, rüya, bağların kurulması ve ilk nesne ilişkileri*. Yapı Kredi.
- Hitchcock, Louise A. (2015). *Kuramlar ve kuramcılar, çağdaş düşüncede antik edebiyat* (Çev. S. Pekşen). İletişim.
- Gadamer, H. G. (1976). *Philosophical hermeneutics* (Trans & edited. David E. Linge.). University of California.
- İzmir, M. (2013). *Öznenin diyalektiği Hegel, Sartre ve Lacan*. İmge.
- Jung, C. G. (2009). *Dört arketip* (Çev. Z. A. Yılmazer). Metis.
- Klein, M. (1952). *On observing the behaviour of young infants*. In developments in psycho-analysis. England: Hogarth press
- Klein, M. (2011). *Haset ve şükran*. (Çev. O. Koçak ve Y. Erten.). Metis.
- McGowan, T. (2012). *Gerçek bakış*. (Çev. Z. Özen Barkot). Say.
- Nasio, J.D (2018). *Jacques Lacan kuramının genel kavramları*. (Çev. Atakan Karakiş). MonoKL.
- Saydam, B. (1997). *Deli dumrul'un bilinci "türk islam ruhu" üzerine bir kültür psikolojisi denemesi*. Metis.
- Taburoğlu, Ö. (2013). *Resim, söz ve yazı*. Doğu Batı.
- Tatlıoğlu, K. (2012). Sosyal bir gerçeklik olarak intihar olgusu: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 133-156. <https://doi.org/10.11616/AbantSbe.278>
- Tuna, E. (2018). Haset ve kıskançlığın tanımlanması ve klinik görünümü. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 58(2), 1751-1767. <http://doi.org/10.33171/dtcfjournal.2018.58.2.27>
- Tura, S. M. (2005). *Freud'dan Lacan'a psikanaliz*. Kanat.
- Winnicott, D. W. (2013). *Oyun ve gerçeklik*. (Çev. T. Birkan). Metis.